Άλλα αντ' άλλων

Του **Κώστα Γεωργουσόπουλου**

Από την εποχή που εμφανίστηκε η θεατρολογία ως επιστήμη του θεάτρου, ο θεατρολόγος, ως δραματολόγος, θεωρήθηκε αναγκαίος συντελεστής του θεατρικού γεγονότος, μετέχει ενεργά και πιο δημιουργικά στο συντελεσμένο θεατρικό σκηνικό προϊόν

Ο Ακύλλας Καραζήσης και η Μαρία Κεχαγιόγλου στην «Ιφιγένεια εν Αυλίδι»

Αυτά στον υπόλοιπο κόσμο βέβαια, όχι όμως στη μακαρία αυτή χώρα. Στα θεσμικά ευρωπαϊκά θέατρα ο δραματολόγος συνήθως επιλέγει το δραματολόγιο ενός θιάσου, αξιολογεί τα νέα έργα, αναλύει τα κλασικά, εφοδιάζει τους παράγοντες της παράστασης με πλήρη στοιχεία για την ιστορία του έργου, τις απόψεις που έχουν κατά καιρούς εκτεθεί, για την παραστασιολογική του ιστορία, για τις γκάφες ή τις επιτεύξεις προηγουμένων συντελεστών. Και βέβαια, δίπλα πάντα στον σκηνοθέτη, στηρίζει τις απόψεις του με τεκμηριωμένο υλικό, εξηγεί τις θέσεις του στους συντελεστές, ώστε όλοι να υπακούουν στη θεωρητική άποψη που θα επιχειρηθεί να γίνει σκηνική πράξη. Αυτό έκανε π.χ. τελείως ατύπως αλλά ιδιοφυώς ο Άγγελος Τερζάκης. Είτε ως καθηγητής της Δραματικής Σχολής του Εθνικού Θεάτρου είτε ως εισηγητής δραματολογίας είτε ως δοκιμιογράφος αναλυτής εξέφραζε με κείμενό του στο πρόγραμμα της παράστασης τις θέσεις και τις αισθητικές, ιδεολογικές προτάσεις της σκηνοθεσίας.

Ιδέτε τώρα το πράγματι «σοφό» δραματολογικά πρόγραμμα της «Ιφιγένειας εν Αυλίδι» του Ευριπίδη, που θεωρητικά έρχεται να καλύψει τις δραματολογικές ανάγκες της παράστασης που ανέβασε ο Κώστας Τσιάνος. Άλλα λόγια ν' αγαπιόμαστε. Άλλα, τελείως αντίθετα, καθέτως διαμετρικά αντίθετα, υποστηρίζουν οι σοφοί φιλόλογοι, θεατρολόγοι, δραματολόγοι (όλοι ξένοι, η ξηασιά ξηασιά) που ανθολογούνται μεταφρασμένοι στο πρόγραμμα και άλλα υπόσχεται πως θα πραγματοποιήσει στη σκηνή ο σκηνοθέτης. Η επιλογή μάλιστα των κειμένων των ξένων ειδικών είναι τέτοια, που δείχνει πως ο ανθολόγος του προγράμματος διαφωνεί διαρρήδην με την άποψη του σκηνοθέτη. Διότι υπάρχουν σημαντικά κείμενα ξένων μελετητών που θεμελιώνουν την άποψη πως το έργο του Ευριπίδη ανήκει στα ειρωνικά και πως η περίφημη «μεταστροφή» της Ιφιγένειας δεν είναι συνειδητοποίηση της ανάγκης να γίνει θύμα πατριωτικής θυσίας αλλά παραδοχή πως δεν αξίζει να ζει σ' έναν φαύλο κόσμο σκοπιμότητας, κυνισμού και πολιτικής υποκρισίας.

Ο ανθολόγος του προγράμματος του Εθνικού επέλεξε μάλιστα κείμενα μιας μόνο ερμηνευτικής σχολής, του δομισμού, αγνοώντας όλες τις άλλες γόνιμες αναζητήσεις. Φαντάζεστε έναν δικηγόρο που δεν πιστεύει στο δίκαιο του πελάτη του και αντί να τον υπερασπίζεται του σκάβει τον λάκκο; Αυτό συμβαίνει στο πρόγραμμα του Εθνικού Θεάτρου. Όσα κείμενα ακολουθούν το «Σκεπτικό» του Τσιάνου είναι σαν να του βγάζουν τη γλώσσα ή να κλείνουν το μάτι στο κοινό με συγκατάβαση. Είμαι βέβαιος πως ο Τσιάνος δεν διάβασε ποτέ τα κείμενα (ίσως τη μέρα ή την παραμονή της πρεμιέρας, αν είχε καιρό) και ποτέ ο δραματολόγος του θιάσου ή η θαυμάσια μεταφράστρια-φιλόλογος όλων των κειμένων συζήτησαν με τον σκηνοθέτη τις απόψεις του.

Αλλά και ο σκηνοθέτης άλλαζε απόψεις καθ' οδόν. Γύρω στον Μάρτιο είχε δηλώσει σε συνέντευξή του πως έβλεπε τον χορό της Ευριπίδειας τραγωδίας «Πόρνες που κατοικούν γύρω από τα στρατόπεδα προς ανακούφισιν των στρατιωτών». Αργότερα, πιθανόν μεταφράζοντας το κείμενο, διαπίστωσε πως ο Ευριπίδης ρητά θέλει τις χαλκιδαίες κοπελίτσες αθώες, αγνές παρθένες που έρχονται στην Αυλίδα να δουν από κοντά τους ήρωες που έχουν θαυμάσει στα Ομηρικά Έπη.

Ο Κώστας Τσιάνος ασπάστηκε θεωρητικά την άποψη πως οι μυθικοί ήρωες της Αυλίδας, όλοι, μηδενός εξαιρουμένου, είναι φαύλοι, απατεώνες, κερδαλεόφρονες, υποκριτές, αλληλοϋπονομευόμενοι και πως η Ιφιγένεια, αφού ματαίως εκλιπαρήσει για τη ζωή της, μπροστά στην κυνικότητα και την αναίδεια ενός πλιατσικολόγου στρατού και μιας θλιβερής ηγεσίας του, πεθαίνει από αηδία.

Οι αναγνώστες μου θα θυμούνται ασφαλώς πως πριν από έναν και πάνω χρόνο, ανύποπτος, είχα στα «Πρόσωπα» δημοσιεύσει ένα δοκίμιο με τον τίτλο «Παιδαγωγική Δραματολογία», όπου εξέθετα την ανωτέρω άποψη με την ευκαιρία των νέων σχολικών εγχειριδίων, όπου εισήχθη η ειρωνική «Ελένη» του Ευριπίδη. Εκεί αναφερόμουν στην παλιά, αστόχαστη και αστήρικτη άποψη πως η Ιφιγένεια πεθαίνει από αγάπη στην πατρίδα, στηρίζοντας έναν παιδαγωγικό ρομαντικό εθνικισμό.

Το ευτύχημα είναι πως η ενδιαφέρουσα αυτή άποψη έχει βρει μια σπουδαία σκηνική πραγμάτωση πριν από είκοσι χρόνια. Ο Σπύρος Ευαγγελάτος με το Αμφι-Θέατρό του και με πρωταγωνιστές του μεγέθους της Ασπασίας Παπαθανασίου, του Δημήτρη Παπαμιχαήλ, του Στέφανου Κυριακίδη και της Λήδας Τασοπούλου (Ιφιγένειας) είχε παρουσιάσει μια τολμηρή σκηνική ερμηνεία αυτής της ανάγνωσης του ειρωνικού Ευριπίδη.

Έτσι η δεύτερη απόπειρα του Τσιάνου έμεινε μόνο στα χαρτιά. Έχοντας στη διάθεσή του νέους ταλαντούχους κατά τα άλλα ηθοποιούς αλλά τελείως ανώριμους για τα μεγέθη του δράματος εν υπαίθρω δεν μπόρεσε ούτε κατά κεραία να υλοποιήσει την υπόθεση εργασίας του.

Δεν είναι εύκολο πράγμα ένας ανώριμος στο είδος ηθοποιός να συλλάβει έναν χαρακτήρα φαύλο π.χ. που να έχει και μέγεθος ή έναν χαρακτήρα που να παίζει ακροβατώντας σε τεντωμένο σκοινί, «μεταξύ», ειρωνικά, προσποιούμενος κάτι άλλο. Γιατί αυτό σημαίνει ειρωνεία στα ελληνικά, προσποίηση, κάμωμα, είναι η μέθοδος του συγχρόνου του Ευριπίδη Σωκράτη, προσποιούμαι ότι δεν είμαι αυτό που είμαι. Αυτό όμως στο θέατρο το τραγικό χρειάζεται και μέγεθος. Γιατί άλλο πράγμα είναι ο φαύλος γείτονας κι άλλο πράγμα ο φαύλος ηγέτης και μάλιστα ο φορτισμένος με το φωτοστέφανο του έπους μυθικός Αγαμέμνων. Ιδού η ειρωνεία του Ευριπίδη: τα κοριτσόπουλα της Χαλκίδας που έρχονται να θαυμάσουν τους μυθικούς ήρωες των αναγνωσμάτων τους και πέφτουν πάνω στην πολιτική απάτη, στη ρητορεία της καπηλείας, στον εμπορευματικό πατριωτισμό.

Ανάμεσα σ' αυτή τη μέγγενη συνθλίβεται και πεθαίνει από αηδία η προδομένη εφηβεία της Ιφιγένειας. Τίποτε από αυτά δεν συνέβη στην παράσταση του Τσιάνου. Η τραγωδία έγινε οπερέτα τύπου Όφενμπαχ, ο χώρος της Επιδαύρου γιγαντοθέαμα τύπου Δελφινάριο και οι ηθοποιοί έπαιξαν όπως στα ληστρικά φιλμ του Νίκου Φώσκολου.

Η παράσταση

Στον χορό των σεμνών κοριτσιών προστέθηκε και χορός στρατιωτών που οικειοποιήθηκαν τον πρόλογο του Αγαμέμνονα και την αγγελική ρήση.
Τα μεγάλα αντιτορπιλικά (έξοχη κατασκευή) του Μετζικώφ βούλιαξαν αύτανδρα στα ρηχά της Επιδαύρου. Διασώθηκαν μόνο ο πάντα μετρημένος Χατζόπουλος (Πρεσβύτης), εν μέρει ο ευάγωγος Καραζήσης, ο καλογυμνασμένος χορός (που ερχόταν ως σχήματα και ήθος από την «Ηλέκτρα» του Θεσσαλικού) και η ωραία μουσική του Παπαδημητρίου ερήμην των δρωμένων.
Λυπάμαι τον αναγνώστη – του προγράμματος – θεατή που στο πρώτο ανθολογούμενο κείμενο του Luschnig θα διαβάσει όσα εμβριθή λέγει για τον πρόλογο του Αγαμέμνονος, τα οποία στην παράσταση τα λένε φαντάροι που παίζουν θέατρο στο στρατόπεδο!!

INFO

Η «Ιφιγένεια εν Αυλίδι» παρουσιάστηκε στις 2 και 3 Αυγούστου στο αρχαίο θέατρο της Επιδαύρου

ΤΟ πνεύμα ΤΟΥ ΤΟΝΟΥ

Του **Γιώργου Σκούρτη**

Όλοι μαζί

Αθάνατη Ελλάδα! Αθάνατη ελληνική ύπαιθρος! Αθάνατε Ελληναρά! Όλοι μαζί στην πίστα χορεύετε ζεϊμπέκικο. Όλοι μαζί τραγουδάτε «πήραμε τη ζωή μας λάθος». Κι όλοι μαζί «όλα τα λεφτά, μωρό μου», όλοι μαζί δημοκράτες κι όλοι μαζί τρομοκρατημένοι ρουφιάνοι, όλοι μαζί ενάντια στην παγκοσμιοποίηση κι όλοι μαζί με Κόκα Κόλα και Μακντόναλτς, όλοι μαζί εκσυγχρονιστές τον ένα μήνα κι όλοι μαζί «Καραμανλής ή καθεστώς» τον άλλον, όλοι μαζί στις παραλίες κι όλοι μαζί αγοράζετε «τζάμπα» με γραμμάτια και εξόφληση με τη ζωή σας... όλοι μαζί.
ΥΓ1: Κι αν είναι να πεθάνουμε για την Ελλάδα... δεν έχει νόημα πια. Γίναμε σαν όλους τους άλλους. (Όταν ο Άλλος μεταλλάσσεται σε άλλον).
ΥΓ2: Δεν υπάρχει μεγαλύτερη απέχθεια απ' το ν' απεχθάνεσαι το ίδιο σου το σώμα.
ΥΓ3: Τι σκέφτεται μοιρολατρικά ο φορολογούμενος Έλλην (!) πολίτης, για το κράτος του αντιτρόμου; «Σ' έμαθα τόσο καλά να ρίχνεις τόξο (πληρώνοντας τόσα πολλά...) που, τελικά, μ' έκανες στόχο» (Σουφικό).